

YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA MOLIVAVIY RESURSLARNI SAFARBAR ETISH MEXANIZMLARI

Saidakbarov Saida'zam Aziz o'g'li
Salimbekova Gulrux

*Toshkent xalqaro moliyaviy boshqaruv va
texnologiyalar universiteti o'quvchisi Guruh - 24-04*

Annotatsiya: *Ushbu ilmiy maqolada yashil iqtisodiyot sharoitida moliyaviy resurslarni safarbar etish mexanizmlarining nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda yashil moliya, yashil investitsiyalar, yashil obligatsiyalar, bank kreditlari va davlat-xususiy sheriklik asosida moliyalashtirish instrumentlarining iqtisodiy ahamiyati ochib beriladi. Shuningdek, O'zbekiston sharoitida barqaror rivojlanishni ta'minlashda moliyaviy resurslarni samarali jalb qilishning ustuvor yo'nalishlari asoslab beriladi.*

Kalit so'zlar: *yashil iqtisodiyot, yashil moliya, moliyaviy resurslar, yashil investitsiyalar, yashil obligatsiyalar, barqaror rivojlanish*

Аннотация: *В данной научной статье анализируются теоретические и практические аспекты механизмов мобилизации финансовых ресурсов в условиях зеленой экономики. В исследовании раскрывается экономическая роль зеленых финансов, зеленых инвестиций, зеленых облигаций, банковского кредитования и государственно-частного партнерства. Также обоснованы приоритетные направления эффективного привлечения финансовых ресурсов для обеспечения устойчивого развития в условиях Республики Узбекистан.*

Ключевые слова: *зеленая экономика, зеленые финансы, финансовые ресурсы, зеленые инвестиции, зеленые облигации, устойчивое развитие*

Abstract: *This scientific article analyzes the theoretical and practical aspects of financial resource mobilization mechanisms in the context of a green economy. The study highlights the economic role of green finance, green investments, green bonds, bank lending, and public-private partnership instruments. Priority directions for effective financial resource mobilization to ensure sustainable development in Uzbekistan are substantiated.*

Keywords: *green economy, green finance, financial resources, green investments, green bonds, sustainable development*

KIRISH

So'nggi yillarda global miqyosda ekologik muammolarning keskinlashuvi, iqlim o'zgarishi va tabiiy resurslardan foydalanish samaradorligining pasayishi yashil iqtisodiyot modeliga o'tishni dolzarb masalaga aylantirdi. Yashil iqtisodiyot barqaror rivojlanishni ta'minlash, ekologik xavfsizlikni kuchaytirish hamda iqtisodiy o'sishni uzoq muddatli asosda qo'llab-quvvatlashga qaratilgan tizim sifatida namoyon bo'lmoqda.

Mazkur sharoitda yashil loyihalarni amalga oshirish uchun katta hajmdagi moliyaviy resurslar talab etiladi. Xalqaro moliya institutlari, jumladan Jahon banki, BMT va OECD tadqiqotlariga ko'ra, yashil iqtisodiyotga o'tish jarayonining muvaffaqiyati moliyaviy resurslarni samarali safarbar etish mexanizmlariga bevosita bog'liqdir. Shu bois, yashil moliyalashtirish instrumentlarini rivojlantirish va milliy moliya tizimiga integratsiya qilish dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.⁷²

O'zbekistonda ham "Yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi", "Yashil energiya" dasturlari hamda barqaror rivojlanish maqsadlari doirasida moliyaviy mexanizmlarni takomillashtirish ustuvor vazifa etib belgilangan.⁷³

I. Yashil iqtisodiyot va moliyaviy resurslar tushunchasi

Yashil iqtisodiyot — bu iqtisodiy o'sish bilan bir qatorda atrof-muhitni muhofaza qilish, resurslardan oqilona foydalanish va ijtimoiy farovonlikni ta'minlashga yo'naltirilgan iqtisodiy modeldir. Ushbu modelni amalga oshirish moliyaviy resurslarning samarali safarbar etilishini talab qiladi.

Moliyaviy resurslar — davlat byudjeti mablag'lari, bank kreditlari, investitsiyalar, xalqaro grantlar va moliyaviy bozor instrumentlari orqali shakllantiriladi. Yashil iqtisodiyot sharoitida ushbu resurslar ekologik toza texnologiyalar, qayta tiklanuvchi energiya manbalari va resurs tejamkor loyihalarga yo'naltiriladi.

1-jadval

Yashil moliyaviy resurslarni safarbar etish manbalari⁷⁴

Manba	Tavsif
Yashil obligatsiyalar	Ekologik loyihalarni moliyalashtirish uchun chiqariladi
Bank kreditlari	Yashil loyihalarga imtiyozli kreditlar
Davlat byudjeti	Subsidiyalar va grantlar
Xalqaro moliya institutlari	Jahon banki, ADB, EBRD
DXSh	Davlat-xususiy sheriklik asosida moliyalashtirish

II. Moliyaviy resurslarni safarbar etish mexanizmlari

Yashil iqtisodiyot sharoitida moliyaviy resurslarni safarbar etish quyidagi asosiy mexanizmlar orqali amalga oshiriladi:

- Yashil obligatsiyalarni chiqarish – kapital bozorlar orqali uzoq muddatli investitsiyalarni jalb etish;
- Imtiyozli bank kreditlari – foiz stavkalarini subsidiyalash orqali yashil loyihalarni qo'llab-quvvatlash;
- Davlat-xususiy sheriklik – infratuzilma va ekologik loyihalarni moliyalashtirishda samarali mexanizm;
- Xalqaro moliyalashtirish – grantlar va kredit liniyalari orqali resurslarni kengaytirish.

⁷² Jahon banki. Green Finance and Sustainable Development Report, 2023.

⁷³ <https://lex.uz/docs/-4539502>

⁷⁴ OECD. Green Growth and Financing Mechanisms, 2022.

Mazkur mexanizmlar iqtisodiyotda kapital oqimini ko'paytiradi, investitsiya faolligini oshiradi hamda yashil texnologiyalarni joriy etishni tezlashtiradi.

III. O'zbekistonda yashil moliyalashtirishning rivojlanish istiqbollari

O'zbekistonda qayta tiklanuvchi energiya, energiya samaradorligi va ekologik infratuzilma loyihalarini moliyalashtirish bo'yicha salmoqli ishlar amalga oshirilmoqda. Xususan, xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikda yashil kredit liniyalari ochilmoqda, banklar tomonidan yashil moliyaviy mahsulotlar joriy etilmoqda.

Kelgusida yashil obligatsiyalar bozorini rivojlantirish, ESG standartlarini moliya tizimiga integratsiya qilish va ekologik auditni kuchaytirish moliyaviy resurslarni safarbar etish samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.⁷⁵

O'zbekiston Respublikasida yashil moliyalashtirishning rivojlanish istiqbollari, avvalo, normativ-huquqiy bazaning mustahkamlanishi bilan bevosita bog'liq. "Yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi", qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish bo'yicha davlat dasturlari hamda Barqaror rivojlanish maqsadlari (BRM) milliy indikatorlarining joriy etilishi yashil moliya instrumentlarini keng tatbiq etish uchun huquqiy asos bo'lib xizmat qilmoqda.

Ikkinchidan, bank-moliya tizimida yashil moliyaviy mahsulotlarning paydo bo'lishi istiqbolli yo'nalish hisoblanadi. Tijorat banklari tomonidan energiya samaradorligi, quyosh va shamol energetikasi, ekologik infratuzilma loyihalariga imtiyozli kreditlar ajratilishi yashil investitsiyalar hajmini oshirishga xizmat qilmoqda. Xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikda ochilayotgan yashil kredit liniyalari ushbu jarayonni yanada jadallashtirmoqda.

Uchinchidan, kapital bozorida yashil obligatsiyalarni joriy etish O'zbekistonda yashil moliyalashtirishni rivojlantirishning muhim istiqbolli yo'nalishidir. Yashil obligatsiyalar orqali ekologik loyihalarni uzoq muddatli va nisbatan arzon moliyaviy resurslar bilan ta'minlash imkoniyati yaratiladi. Bu esa xususiy investorlar va institutsional investorlar ishtirokini kengaytirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Yashil iqtisodiyot sharoitida moliyaviy resurslarni safarbar etish mexanizmlarini rivojlantirish barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash, ekologik muammolarni yumshatish hamda tabiiy resurslardan samarali foydalanishning muhim sharti hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, yashil moliyalashtirish instrumentlari nafaqat ekologik loyihalarni qo'llab-quvvatlaydi, balki iqtisodiyotning innovatsion rivojlanishiga ham kuchli turtki beradi.

Maqolada aniqlanganki, yashil obligatsiyalar, imtiyozli bank kreditlari, davlat byudjeti subsidiyalari, xalqaro moliya institutlari mablag'lari hamda davlat-xususiy sheriklik mexanizmlari moliyaviy resurslarni safarbar etishning asosiy manbalari hisoblanadi. Ushbu instrumentlardan kompleks va muvofiqlashtirilgan holda

⁷⁵ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi"ga doir hujjatlari.

foydalanish kapital oqimini ko'paytirish, investitsiya faolligini oshirish va yashil texnologiyalarni keng joriy etish imkonini beradi.

Shuningdek, yashil moliyalashtirish mexanizmlarining samaradorligi bevosita moliya tizimining institutsional rivoji, normativ-huquqiy bazaning takomillashuvi hamda moliyaviy bozor ishtirokchilarining ekologik mas'uliyati bilan chambarchas bog'liq ekanligi asoslab berildi. Ayniqsa, ESG mezonlarini bank va investitsiya faoliyatiga integratsiya qilish moliyaviy qarorlar qabul qilish jarayonida ekologik va ijtimoiy omillarni hisobga olish imkonini beradi.

O'zbekiston sharoitida yashil iqtisodiyotga o'tish jarayonida moliyaviy resurslarni safarbar etishning ustuvor yo'nalishlari sifatida yashil obligatsiyalar bozorini shakllantirish, tijorat banklarida yashil kreditlash amaliyotini kengaytirish, xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikni kuchaytirish hamda davlat-xususiy sheriklik asosidagi yashil loyihalarni rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu chora-tadbirlar iqtisodiyot tarmoqlarida energiya samaradorligini oshirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini jadal rivojlantirish va ekologik infratuzilmani modernizatsiya qilishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, yashil iqtisodiyot sharoitida moliyaviy resurslarni samarali safarbar etish mexanizmlarini takomillashtirish iqtisodiy barqarorlik, ekologik xavfsizlik va ijtimoiy farovonlikni ta'minlashning muhim omilidir. Mazkur yo'nalishda izchil davlat siyosati, xususiy sektor faolligi hamda moliya institutlarining innovatsion yondashuvlari uyg'unligi mamlakatning uzoq muddatli barqaror rivojlanishiga mustahkam zamin yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Jahon banki. Green Finance and Sustainable Development Report, 2023.
2. OECD. Green Growth and Financing Mechanisms, 2022.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi"ga doir hujjatlari.
4. <https://lex.uz>
5. BMT Barqaror rivojlanish maqsadlari bo'yicha rasmiy hisobotlar.